

ረኽሲ ኤች.አይ.ቪ ኣብ ህጻናትን ቁልዑን

ኤይድስ ብቀጻሊ ዝላባዕ ሕማም ኢዩ። ነዚ ሕማም ንክላባዕን ክመሓላለፍን ቀንዲ ጠንቂ ዝኾነ ህዋስ ኤች.አይ.ቪ ይበሃል። ብከላ እዚ ህዋስ ብጻዕቂ ኣብ ክልል ዕድመ መንእሰያት ይልዕል። ልዕሊ 95 ሚእታዊት በዚ ህዋስ ዝተለኸፉ ሰባት ኣብ ዝምዕብላ ሃገራት ይርከቡ። ካብቲ ዘስዓቦ ዝተመዝገበ ሞት እውን 95 ሚእታዊት ኣብዘን ሃገራት እዚኣተን ኢዩ።

ንመብዛሕትኦም ዝተለኸፉ ቁልዑት እቲ ረኽሲ ካብ ኣዴታቶም ኢዩ ዝረኽቦም። እዚ ድማ ኣብ ግዜ ጽንሲ፣ ሕርሲ ወይ ምጥባው ክኸውን ይኸእል። መዳሕንቲ ነዚ ህዋስ ኣብ ምምሕልላፍ ዝህልዎ ግደ ገና ኣብ መጽናዕቲ ኢዩ ዝርከብ። ገለ ሊቃውንቲ ግና፣ ዙረት ደም ኣደ ኣብ ማህጸን መልከፍቲ ከስዕብ ይኸእል ኢዩ ኢሎም ይሓስቡ። ጽንኩር ነድሪ ኣብ ሽፋን ማህጸን፣ ምቕዳድ ሽፋን ማህጸን ንዓዊሕ ግዜን ሕርሰን መልከፍቲ እዚ ህዋስ ከነሃህሩ ካብ ዝኸእሉ ገለ ረቋሒታት ኢዩም። ገለ ቁልዑን ዓበይትን ከኣ ብዝተበከለ ደም ወይ ብዓበይቲ ዝፍጸም ዓመጽ ስጋዊ ርክብን ክልከፉ ይኸእሉ።

ጡብ ምጥባው ኣደ ንሓደጋ ምምሕልላፍ ኤች.አይ.ቪ ካብ 10 ክሳብ 15 ሚእታዊት ክብ ከም ዘብሎ መጽናዕትታት ይሕብሩ። ስለዚ ብዛዕባ መቐምን ጉድኣትን ምጥባው ንኣዴታት ምሕባር ዝሓሸ ኢዩ። ውሑስን ክሰርሕ ዝኸእልን መተካእታ ምጥባው ክህሉ ኣብ ዝኸእለሉ ሃገራት ክተባባዕ ኣሎም።

ቁልዑ ብኤች.አይ.ቪ ተለኸፎም ምሕማምም ዘርኢ ክልተ ኣብነታት ኣሎ። 20 ሚእታዊት ካብቶም ኣብ ቀዳማይ ዓመት ዕድሚኦም በዚ መልከፍቲ ዝተጠቐዑን ዝሰቀዩን፣ ኣብ ራብዓይ ዓመቶም ክሞቱ ከለዉ እቶ 80 ሚእታዊት ድማ ዘገምታዊ ምዕባለ እዚ ሕማም የርእዩ። ኣብ መብዛሕትኦም ቁልዑ፣ ትሑት ምውሳኽ ክብደት፣ ዝሕታለ ኣብ ወሰንቲ ምዕባለ ኣእምሮ ዝሕብሩ ከም ፍሑኽ ምባል፣ እግሪ ምትካል፣ ምዝራብን ከምኡ እውን ድኸመት ኣብ ትምህርትን ይርኣ። ልክዕ ከም ዓበይቲ፣ ቁልዑ እውን ቦቶም እዚ ኣጋጣሚ ተጠቂሞም ዘጥቐዑ ሕማማት ይጥቐዑ ኢዮም። ብፍላይ እኳ ካንዲዳ ዝበሃል ዕሲ ይጥቐዑ። ይኹን እምበር ናብ ሞት ዘበጽሑምሲ ኖሞኒሲታይትስ ካርኒ ኒሞኒያ ዝበሃል ሕማም ኢዩ። ብኤች.አይ.ቪ ዝተለኸፉ ቁልዑ፣ ቦቶም ምልክታት ልሙዳት ሕማማት ቁልዑ ይሰቀዩ። ብጽንኩር ረሰኒ፣ ኒሞንያ፣ ውጽኣት፣ ድርቀትን ወቕዒ ወይ ምንፍርፋርን ይሰቀዩ።

ህጻናት በዚህ ህዋስ ምልካፎም ብመርመራ ምርካብ አጸጋሚ ኢዩ። ብፍላይ ኣብተን ውሑዳት ኣዋርሕ ዕድመኦም ጥዑያት ኢቶም ዝመስሉ። ብተወሳኺ፣ ውልድ ዝበሉ ዕሸል ህጻናት ትሑት ስርዓተ ምክልኻል ሕማም ኤች.አይ.ቪ ኣሎዎም። ስለዚ ድማ እቲ ህዋስ ካብታ ኣደ ብመዳሕንቲ ኣቢሉ ክመሓላለፍ ይኸእል። እቲ ውልድ ዝበለ ዕሸል ከኣ በቲ ካብ ኣደኡ ዝረኸቦ ኣንቲባዮቲክስ ወይ ስርዓተ ምክልኻል ሕማም ህውሳት ን18 ኣዋርሕ ክጸናሕ ይኸእል። እዚ ድማ ንመርመራ ኤች.አይ.ቪ ኣብ ህጻናት ውጽኢታዊ ኣይገብሮን። ዝግበር መርመራ ከኣ ነቶም ጸረ-ነፍሳት ህዋሳት እታ ኣደ ደኣ እምበር ናይቲ ዕሸል ኣየርእይን ኢዩ።

ህዋስ ኤች.አይ.ቪ ብዝቀልጠፈ ካብ ነዚ መልከፍቲ ዝተቃልዑ ዕሸላት ውልድ ክብሉ እንከለዉ ንምእላይ፣ ፈለማ ካብ 4 ክሳብ 7 ሳምንታት ዘሎ ዕድመኦም እዚ ቫይረስ ንምርካብ ዝግበር ሳንሳዊ መርመራ ክግበረሎም ኣገዳሲ ኢዩ። ብምቅጻል ካብ 8 ክሳብ 16 ሳምንታት ዘሎ ግዜ ክምርመሩ ኣሎዎም። ኣዎንታዊ ውጽኢት እንተ ተረኺቡ፣ ንምርግጋጽ ዝኣክል እንደገና መርመራ ምክያድ ኣድላዩ ኢዩ። ኣብዚ ቀረባ እዋን፣ ንመልከፍቲ ኤች.አይ.ቪ ንምርካብ ፕሎመራስ ቸይን ሪኣክሽን (PCR) ዝብሃል መርመራ ተኻይዶ። እዚ ዓይነት ቴክኒካዊ መርመራ ክሳብ እቲ ዝደቐቐ ክፋል እዚ ህዋስ ከርኢ ስለ ዝኸእል ውጽኢቱ ዘተኣማምንን ቅኑዕን ሓበሬታ ንምባል ይከኣል ኢዩ። እቲ ካልኣይ ቴክኒክ ድማ ደም ዕሸላት ብቀጻሊ ኣብ መርመራ ኤች.አይ.ቪ ምድኳን ኢዩ። በዚ ኣገባባት መርመራ እዚ፣ ዳርጋ 90 ሚእታዊት በዚ ህዋስ ዝተለኸፉ ዕሸላት ኣብ መበል ክልተ ወርሒ ዕድመኦም ንምፍላይ ይከኣል። 95 ሚእታዊት ድማ ኣብ መበል 3 ወርሒ ዕድመኦም።

ብዝተኻእለ መጠን፣ መልከፍቲ ኣደ ብኤች.አይ.ቪ ቅድሚ ጽንሲ ወይ ኣብ ግዜ ጽንሲ ክፍለጥ ክኸእል ኣሎዎ። እዚ ድማ ኣቐዲምካ ንኣደ ቅድመ ክንክን ንምግባርን ናብ ዕሸል ከይመሓላለፍ ንምክልኻልን ሓጋዚ ኢዩ። AZT ዝብሃል ዝተሓፈጸ መድሃኒታት ብካልኣይን ሳልሳይን እብረ ከምኡ እውን ኣብ ግዜ ወሊድ ንኣደ ብምሃብ፣ ኤች.አይ.ቪ ናብ ዕሸል ከይመሓላለፍ ዓቢ ተራ ክጻወት ይኸእል ኢዩ። ይኹን እምበር ኣዝዩ ክቡርን ብቐሊሉ ኩሉ ሰብ ክረኸቦ ዝኸእልን ኣይክነን። ኣብተን ቀዳሞት 18 ሳምንታት ጽንሲ ኣብ ሓጺር እብረ ዝውሃብ ነብራፒን ዝብሃል መድሃኒ ንምምሕልላፍ ኤች.አይ.ቪ ብ50 ሚእታዊት ከም ዝጓድሎ ኣብ ቀረባ እዋን ዝተገብሩ መጽናዕትታት የረጋግጹ። ውጽኢት

እዚ መጽናዕትታት ኣገዳሲ ኢዮ። ኣብ ዝምዕብላ ዘለዎ ሃገራት፣ እዚ ብሕሱር ዋጋ ክትግበር ዝኸእል መድሃኒት ካብ AZT ዝሓሸ ኣግራጺ ኢዮ። ብተወሳኺ፣ ብፍላይ ክንክን AZT ምስ ምርጫዊ ብመጥባሕቲ ምግልጋል ብምውህሃድ ቀጥታዊ ምምሕልላፍ ኤች.ኣይ.ቪ የጓድል ኢዮ።

ገለ ንክንክን ኤች.ኣይ.ቪ ህጻናት ዝሕግዙን ብኣብነት ዝጥቀሱን መድሃኒታት እዞም ዝስዕቡ ኢዮም።

1. Nucleoside Reverse Transcriptase Inhibitors like:
Lamivudine and Zidovudine.
2. Nonnucleoside Reverse Transcriptase Inhibitors like:
delaviridine and nevirapine.
3. Protease Inhibitors like: amprenavir and tipranavir.
4. Fusion Inhibitors like: enfuvirtide